

el itt Ozorayné Kálmán Margit s ezek után érdeklődéssel nézzük magát a drámat, az újraélés színjátékát.

A négyfelvonásos, képekre tagolt mű *Az ember tragédiájához* hasonlóan az emberiség életének jelentősebb állomásain szerepelteti újjászülető alakjait. A szerelem harcait vívja benne egy emberpár. A hősök jellemének legjellegzetesebb vonásai az összes életükben ugyanazok: a férfi rideg, a nő türelmetlen. Az újraélésekben alkalmuk adódik hibáik leküzdésére. Hol boldogan, hol lázongva élük ezért egyikből másikba vándorló életüket.

Amint maga a reinkarnáció eszmeköre, úgy ez a belőle szakadt dráma is meglehetősen kódos. Az ember nem érti meg világosan, miért kell egymást szeretni teremtéseknek állandóan gyöt-rődniök és messzire szakadniok. Miért súlyosodik bennük problémává az élet néhány elemi ténye? A dráma a szerelem mindenekfölöttiségét hirdeti, ami az öngyilkosokra való hatás szempontjából csak olaj a tűzre. Nem elég, hogy az ember az egyik életében szeret, könnyörtenül ez az érthetlenség vár rá életrorozatának további fázisaiban is. Gyenge vizasztalás a magát halálba küldő, reménytelen szerelmesnek. Inkább az irodalom, a mozi és a színház által nagyra szított szerelmi hűhó ürességének és hazugságának megmutatása volna az igazi hatótényező; dráma az élet drámatlanítására. Aki nem a megélhető teljes lehetetlensége miatt megy a halálba, az rendszerint az áldrámáiasság áldozata. A *Halálos Összetartozásból* nem az derül ki, hogy az embernek nem szabad egyetlen másik ember szerelmi hajlandóságára vagy elutasítására feltenni az egész életét; nem az egészséges életöztön rendjét messze túlhaladó szerelmi nyavalygás ellen kapunk benne lelki fegyverzetet. Ez a dráma azt mondja inkább, hogy a reménytelen szerelmesek «halálos» összetartozása rosszabb a halálónál, mert valahányszor újabb életre kel az ember, újra kezdődik az egész. Hasztalan ölm meg magamat, szabadulás nincs. «Az ember jön, hogy soha többé el ne menjen — elmegy, hogy minduntalan visszatérjen...» Kétségtelen, hogy ez is érv a menekülésnek hitt öngyilkosság ellen, de nem igazi bajmegelőzés. Igazi megelőző mód csak egy van: leszállítani a szerelmi élet drámába űző, ma túlotúl felfújtt jelenségeit értékük és hatásuk valódi fokára. Nincs az a férfi, akiért érdemes meg-

halni és olyan nő sem terem, még az újraélések végtelen sorozatán át sem soha, akiért érdemes férfinak az életet elvetni magától; ezt kell egyszerűen tudni mindenkinek minél fiatalabb korában s ennek hirdetésével tehetné jóvá az irodalom is azt, amit beteg lelkék divatos agyonelemzésével rontott. A rothadó pszichéket vissza kell szorítani az irodalmi egyeduralkodásból.

Ozorayné Kálmán Margit színjátéka érdemes, rokonszenves, irodalmi eszközű és szándékú vállalkozás. Színpadot aligha fog látni, bár az ilyféle darabok elfogadására mostanság van hajlama a közönségnek, csak *Klabund* Krétakörének sikerét kell említenünk. Színpadéktítés szempontjából bőven ad utasítást, a darab líraiságához ezek a színpadi technikai események sok sikerbiztosítékot nyújtanának. Szerepek szempontjából sem hálátlan a *Halálos Összetartozás*. Kilián Zoltán.

Maurice Paléologue: Eugénie császárné vallomásai. (Fordította: Színi Gyula. Budapest, é. n. Genius-kiadás.) Paléologuenak ez már a negyedik könyve magyarul. A háborús Oroszországról írt naplója tette nevét a magyar közönség előtt ismertté. Oroszország háborús éveinek e terjedelmes rajza hozott a magyar közönségnek egy csomó orosz exotikumot, ismét átélette vele a háborút, a kisembernek is eleget tett, amidőn alkalmat adott arra, hogy bepillantson az országok életét és halálát csináló «nagy» politika rejtelmeibe. Ez a könyv szerencsésen tállakozott az érzelmi érdeklődéssel, sőt e találkozásnak külön hangsúlyt adott Paléologue érdekes diplomataegyénisége is. A literátus-diplomata nekünk magyaroknak eléggé ismeretlen valami s talán a magyar humanistákig kell visszamennünk, ha meg akarunk ismerkedni vele.

Az «Eugénie császárné vallomásai» Paléologue előbb említett elsőnek lefordított könyvével szemben kevésbé érdekes. Maga a történeti anyag, ami itt előkerül, lényegesen távolibb s csak a történelem «minden mindennel összefügg» elve által kapcsolódik bele a mi közelmúltunk életébe. A harmadik császárság szedáni bukása ásta elő a német-francia gyűlölet csatabárdját és ennek a bárdnak az ütése sajog most is a testünkön. Néhány, Ferenc József-re és családjára vonatkozó részleten kívül főként ezen azt léphet vissza a magyar érdeklődés a császárság idejébe. III. Na-

poleon alakjából nem marad valami sok bennünk a könyv letévése után. Sajnáljuk benne a szenvedő embert, ki testi és lelki erejénél nagyobbra vállalkozott. Nagyobbra vállalkozott, mert mögötte állt az ambiciózus császárné, aki az első császárság fényes és nemzeti dicsőséggel teli idejét akarta mindenáron visszahozni. A könyv magyar címe — még ha az eredeti így hangzik is — mást mond, mint ami a könyvben van. Nem valomást tartalmaz ez a szó igazi értelmében, hanem interjuszorozatot. Hőse nemcsak Eugénie császárné, hanem Paléologue is, az ő óvatos, de az olvasó számára nagyon is hangsúlyozott őszinteségével és mindig biztos emberismeretével.

Maga a kiadás, amilyen izléses külsőben jelent meg, belül sok hanyagságot mutat. A fordítást nem volt alkalmunk összevetni az eredetivel, de egyikét hiba így is felötlök. (Pl. egy könyv címe így hangzik a fordításban: «Németország és a Reform.» egészen biztosan «Németország és a reformáció» akar lenni.) Sok kifogás érheti a fordítás stílusát is. (Néhány ilyen kikapott mondat: «Bármint van is a dolog, manapság csaknem egyhangúlag felismerik, hogy III. Napoleon hibái mindig valamely nagylelkű elvéből fakadnak». «Az ebéd ideje alatt, amelynek felszolgálása tökéletes...» «Nem kellett-e volna a császárra bízni ezt?») Sajtóhiba is jócskán van. Különösen a neveknél csinált valóságos vexirjátékot a szedő. Eugénie miniszterelnöke egyszer Palikas, két lappal odább Palikao, négy lap múlva már Paliako. Bosszantó azután a kiadás konok következetessége, amely bizonyos magánhangzók hosszúságát nem veszi tudomásul. Az ilyen írásmód, mint «megbiz, utjára, dultak, görbiti, keserű, husz, gunyú, hű» végigvonul az egész könyvön. Jó volna, ha megtanulná a korrektor (vagy a fordító?), hogy ez nemcsak a helyesírási konvenció elleni vétés, hanem a magyar irodalmi próza ritmusának tönkretévése. A kiadó, kinek már oly sok szépen sikerült kiadást köszönhetünk, több gondot fordíthatott volna a könyv belsejére is.

Kerecsényi Dezső.

A szent asszony. (Magyarországi Szent Erzsébet életregénye. Irta Harsányi Lajos. Vass József népjóléti miniszter bevezető soraival. Bpest, Pallas-kiadás.) A rég letűnt idők alakjainak költői feltámasztása nem könnyű feladat. Annál

nehezebb, minél határozottabb vonásokkal idegződtek be a köztudatba. Az olvasó ugyanis nem elégszik meg a már ismert s megformálásra alkalmas elemek hű visszaadásával; a művészi alkotástól valami olyan többletet is vár, mely tárgyi vagy formai sajátságainál fogva a tetszés új mozzanatát jelentse. Ez a követelés azonban a jelen esetben — a maga egészében — csak akkor volna jogosult, ha a szerző valóban költői igénnyel bocsátotta volna útnak munkáját. A dolog azonban nem egészen így áll, mert a címbeli «életregény» itt nem műfaji megjelölés, hanem csupán a leírt életsors romantikus színezésére céloz.

Így nézve a képekkel díszített, szép kiállítású művet, nem tagadhatjuk meg tőle az elismerést. Második Endre magyar király és a szomorú emlékü meraniai Gertrud leányának, Lajos thüringiai őrgróf feleségének megható történetét krónikás hűséggel beszéli el a szerző. Előadásában aránylag kevéssé élt a tárgy misztikus vonatkozásaitól önként kinált alakítás-szabadsággal vagy a modern lélekelemzés fogásával: megelégszik a legenda és a történet adatainak tényszerűségükben is megkapó bemutatásával. Ez a körülmény meg is óvta őt a nagyobb botlásoktól. Mindössze egyszer téved anakronizmusba, mikor Klingsorral, a mondákból ismert tudós-költővel teleszkópon vizsgálattja a csillagokat.

Az elsősorban hitbuzgalmi célokat szolgáló munka a mientől merőben eltérő világot tár fel az olvasó előtt. Sokszor oly jeleneteket ír, melyek ma már szinte elképzelhetlenek. De bármennyire utánozhatlan ezekben a «szent asszony», igazsa van a bevezetés írójának, glóriás alakja előtt a XX. században is könnyen meghatottsággal borulunk le, mert életsorsa valóban a krisztusi alázatból fakadó szeretet csudáját példázza.

A szép könyvet díszítő képek egész szemelvénygyűjteményt nyújtanak a Szent Erzsébetre vonatkozó képzőművészeti ábrázolásokból. A. B.

Szcrittori ungheresi: Cecilia de Tormay: *Cuori fra le pietre*; Ferene Herczeg: *I pagani, La porta della vita*; Margit Bethlen: *Le favole della città triste*. (Alpes-kiadás, Milánó.)

A négy könyvből álló «szcrittori ungheresi»-sorozat első számú *Tormay Cecil Emberek a kövek között* c. könyvét adta ki az Alpes könyvkiadó cég. Ere-